

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

**Βρυξέλλες, 4 Φεβρουαρίου 2003
(OR. en)**

CONV 516/1/03

REV 1

WG XI 9

ΕΚΘΕΣΗ

της : Ομάδας Εργασίας XI - «Κοινωνική Ευρώπη»

προς : τα Μέλη της Συνέλευσης

Θέμα : **Τελική έκθεση της Ομάδας Εργασίας XI - «Κοινωνική Ευρώπη»**

Κατόπιν αιτήματος του Προέδρου, κ. Κατηφόρη, η Γραμματεία διανέμει αναθεωρημένο κείμενο της τελικής έκθεσης της Ομάδας Εργασίας «Κοινωνική Ευρώπη».

Έκθεση της Ομάδας Εργασίας XI - Κοινωνική Ευρώπη

Σύνοψη των συμπερασμάτων

1. Για το ζήτημα των αξιών που θα πρέπει να περιληφθούν στο άρθρο 2 της Συνταγματικής Συνθήκης, η Ομάδα σημειώνει με ικανοποίηση τη μνεία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στο προσχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης, συνιστά δε επίσης να περιληφθούν οι αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης, της αλληλεγγύης και της ισότητας, ειδικότερα δε της ισότητας των δύο φύλων.
2. Όσον αφορά τους κοινωνικούς στόχους της Ένωσης, η Ομάδα συνιστά να περιληφθούν στο άρθρο 3 της Συνταγματικής Συνθήκης η προαγωγή : της πλήρους απασχόλησης, της κοινωνικής δικαιοσύνης της κοινωνικής ειρήνης, της αειφόρου ανάπτυξης, της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς, της ποιότητας της εργασίας, της διά βίου μάθησης, της κοινωνικής ένταξης, υψηλού βαθμού κοινωνικής προστασίας, της ισότητας των δύο φύλων, των δικαιωμάτων του παιδιού, υψηλού επιπέδου δημόσιας υγείας και κοινωνικών και κοινωφελών υπηρεσιών αποτελεσματικών και καλής ποιότητας.
3. Προκειμένου περί των αρμοδιοτήτων της Ένωσης στον κοινωνικό τομέα, η Ομάδα φρονεί γενικά ότι οι υπάρχουσες αρμοδιότητες είναι επαρκείς, εισηγείται όμως ότι επιδέχονται περαιτέρω αποσαφήνιση και ότι η αναληπτέα σε ευρωπαϊκό επίπεδο δράση θα πρέπει να εστιάζεται σε θέματα σχετιζόμενα με τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς ή/και σε τομείς με σημαντικές διασυνοριακές επιπτώσεις. Η Ομάδα φρονεί ότι θα πρέπει να μελετηθεί το ενδεχόμενο συγκεκριμένων επεκτάσεων των υπαρχουσών αρμοδιοτήτων στον τομέα της δημόσιας υγείας, καθώς και η ενδεχόμενη επαναδιατύπωση του άρθρου 16 ΣΕΚ, προκειμένου να δοθεί περισσότερη ισχύς στην νομοθεσία της ΕΕ στον τομέα των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος.
4. Η Ομάδα υποστηρίζει βασικά την προσθήκη της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού στη Συνθήκη, κατά τρόπον ώστε να διευκρινίζονται οι διαδικασίες και οι αντίστοιχοι ρόλοι των εμπλεκομένων. Η σχετική διάταξη θα πρέπει να επισημαίνει σαφώς ότι η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για να υπονομεύονται οι υπάρχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης ή των κρατών μελών.

5. Η Ομάδα συμφωνεί ως προς την ανάγκη εξορθολογισμού των διάφορων διεργασιών οικονομικού και κοινωνικού συντονισμού, με ανάθεση στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της ευθύνης για την εξασφάλιση συνοχής. Διατυπώνεται η σύσταση να προβλεφθούν σε τυπική διάταξη της Συνθήκης οι αναγκαίες προς τούτο διαδικασίες.
6. Ως προς την ειδική πλειοψηφία (QMV) η συναίνεση που επετεύχθη από την Ομάδα περιορίστηκε στη θέση ότι, ως ελάχιστη ρύθμιση, πρέπει να διατηρηθεί στη Συνταγματική Συνθήκη ο συμβιβασμός της Νίκαιας όσον αφορά την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου να αναζητήσει ομόφωνα ριζική αλλαγή στη συναπόφαση και την ειδική πλειοψηφία για το άρθρο 137(δ), (στ) και (ζ). Με τη ρύθμιση αυτή, εξακολουθεί η υποπαράγραφος 1) γ) του 137 να αποτελεί αντικείμενο ομοφωνίας. Πέραν τούτου, ισχυρή μειοψηφία παρέμεινε αντίθετη σε κάθε αυτόματη επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας στην κοινωνική ασφάλιση και στις σχέσεις απασχόλησης, ενώ για τα περισσότερα άλλα μέλη της Ομάδας είναι δυνατόν, ήδη από τώρα, να εξετασθεί το ενδεχόμενο της σταδιακής μετάβασης σε ένα πλειοψηφικό σύστημα λήψεως αποφάσεων. Ορισμένοι ανέφεραν την «ενισχυμένη πλειοψηφία» ως πιθανή συμβιβαστική λύση. Η Ομάδα συμφώνησε ότι μπορεί να μελετηθεί η καλύτερη αποσαφήνιση του πεδίου εφαρμογής της ευρωπαϊκής δράσης, προκειμένου να διευκολυνθεί η γενικότερη χρήση της ειδικής πλειοψηφίας. Εν προκειμένω, θα μπορούσε το πεδίο εφαρμογής και η διατύπωση του άρθρου 137 να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και να εκσυγχρονιστούν. Τα περισσότερα μέλη της Ομάδας υποστήριζαν να εφαρμόζεται η ειδική πλειοψηφία στα άρθρα 13 και 42 ΣΕΚ.
7. Η Ομάδα συνιστά να αναγνωριστεί ρητώς στη Συνταγματική Συνθήκη ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων, να περιληφθούν κατάλληλες διατάξεις περί διαβουλεύσεων και να ενισχυθούν οι υπάρχουσες ρυθμίσεις για τη διαπραγμάτευση κοινωνικών συμφωνιών. Πρέπει επίσης να δοθεί ρόλος στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ειδικότερα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, υπό την επιφύλαξη της υπάρχουσας ειδικής θέσης των κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία κοινωνικού διαλόγου.

Εισαγωγή

1. Το κοινωνικό περιεχόμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, το κοινωνικό πρόσωπο της Ευρώπης, συνιστά ύψιστο μέλημα των πολιτών της Ένωσης. Πρόκειται επίσης για πρωτεύον θέμα κατά τις συζητήσεις για τη Συνέλευση. Οι Ευρωπαίοι πολίτες συντάσσονται με τους εκπροσώπους τους όσον αφορά τις ανησυχίες τους για την απασχόληση, τις συνθήκες εργασίας, την κοινωνική ασφάλιση, την πρόνοια για τους πολίτες πριν καταστούν ενεργοί επαγγελματικά, κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού τους βίου, καθώς και μετά την αποχώρησή τους από αυτόν με επαρκή σύνταξη διαθέσιμη σε όλους.
2. Οι προβληματισμοί κοινωνικού χαρακτήρα συνιστούν ουσιαστικό τμήμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Ένωση δεν μπορεί ν' αποτελέσει αξιόπιστη αγαθοποιό δύναμη στον ευρύτερο κόσμο αν αδιαφορεί για τα θέματα της κοινωνικής δικαιοσύνης και της φτώχειας στην ευρωπαϊκή κοινωνία ή για τη μεταχείριση των πολιτών της στον επαγγελματικό τους βίο και μετά το πέρας του. Όπως ορίζεται στο άρθρο 2 της ΣΕΚ : «Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς, οικονομικής και νομισματικής ένωσης...να προάγει...υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας». Η ρύθμιση στον κοινωνικό τομέα θεωρείται αναγκαίο μέσο για την πρόοδο της ίδιας της κοινής αγοράς. Ήδη η συνθήκη του 1957 περιλάμβανε κεφάλαιο περί κοινωνικής πολιτικής (Μέρος ΙΙΙ, Τίτλος ΙΙΙ, Κεφ. Ι), όπως και κεφάλαιο για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (Μέρος ΙΙ, Τίτλος ΙΙΙ, Κεφ. Ι), σ' αυτή δε τη βάση το Συμβούλιο εξέδωσε ήδη το 1958 κανονισμούς για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (αριθ. 15) και για το συντονισμό της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων (αριθ. 3 και 4). Το 1967 εκδόθηκε στον τομέα της υγείας και ασφάλειας κατά την εργασία η οδηγία 67/548/ΕΟΚ. Τέλος, καθώς το ευρωπαϊκό εγχείρημα αναπτυσσόταν από την πρώτη του φάση, της Κοινής Αγοράς, στην ώριμη μορφή μιας κοινότητας αξιών, η «οικονομική και κοινωνική πρόοδος» διακηρύχθηκε στο άρθρο 2 της ΣΕΕ ως μείζων στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
3. Οι γενικές γραμμές μιας συνεκτικής κοινωνικής πολιτικής άρχισαν να διαφαίνονται στη σύνοδο κορυφής του Παρισιού το 1972, και εν συνεχεία αντικατοπτρίστηκαν στο πρόγραμμα δράσης της Επιτροπής, το οποίο εκπονήθηκε γύρω από τρία θέματα: επίτευξη πλήρους απασχόλησης και θέσεων εργασίας υψηλής ποιότητας στην Κοινότητα, βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας για τους εργαζόμενους και αύξηση της συμμετοχής των

κοινωνικών εταίρων στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων της Κοινότητας και του εργαζόμενου προσωπικού στην ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους. Μετά τη σύνοδο κορυφής του Παρισιού, και ως μέρος της υλοποίησης του προγράμματος δράσης της Επιτροπής, εκδόθηκαν διάφορες οδηγίες στον τομέα της υγείας και ασφάλειας κατά την εργασία και του εργατικού δικαίου. Στο Μαστρίχτ, προστέθηκε στη Συνθήκη πρωτόκολλο περί κοινωνικής πολιτικής. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτέλεσε ορόσημο στην ανάπτυξη νέων αρμοδιοτήτων κοινωνικής πολιτικής. Η νέα Συνθήκη έδωσε νέα ώθηση στα κοινωνικά με το νέο τίτλο περί συντονισμού στον τομέα της απασχόλησης και με το νέο αναθεωρημένο κοινωνικό κεφάλαιο που περιέχει, διευκολύνοντας έτσι τις προσπάθειες διεύρυνσης και ενίσχυσης της ενωσιακής κοινωνικής πολιτικής, με ταυτόχρονο σεβασμό της αρχής της επικουρικότητας.

4. Η Ομάδα Εργασίας πραγματοποίησε 5 συνεδριάσεις κατά τις οποίες εξέτασε τα επτά θέματα που περιλαμβάνονται στην εντολή καθηκόντων της. Άκουσε τους εξής εμπειρογνώμονες : την κ^α Άννα ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Επίτροπο Απασχόλησης και Κοινωνικών Θεμάτων, τον κ. Frank VANDENBROUCKE, Βέλγο Υπουργό Κοινωνικών Θεμάτων και Συντάξεων, τον καθηγητή κ. Tony ATKINSON, κοσμήτορα του Nuffield College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, και τον κ. Olivier DUTHEILLET de LAMOTHE, Σύμβουλο Επικρατείας και μέλος του Συνταγματικού Συμβουλίου της Γαλλίας.
5. Την Ομάδα Εργασίας συνέδραμε δραστήρια Γραμματεία αποτελούμενη από τον κ. Alain Pilette, την κα Kristin de Peyron, την κα Elisabeth Gateau, τον κ. Guy Milton και του κ. Etienne de Poncins, στους οποίους η Ομάδα εκφράζει τις ευχαριστίες της. Η Ομάδα Εργασίας διεξήγαγε τις συζητήσεις με βάση εντολή από το Προεδρείο της Συνέλευσης. Οι απαιτήσεις της Ομάδας στα θέματα που σκιαγραφούνται στην εντολή περιλαμβάνονται παρακάτω.
- I. **Ποιές βασικές αξίες πρέπει να περιλαμβάνει το άρθρο 2 του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης στον κοινωνικό τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τις αξίες που ήδη περιλαμβάνονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ;**
6. Το άρθρο 2 του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης που παρουσιάστηκε από το Προεδρείο στη Συνέλευση στις 28 Οκτωβρίου 2002 (CONV 369/02) ορίζει τις αξίες της Ένωσης και υποδεικνύει ως παράδειγμα των αξιών αυτών την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τα θεμελιώδη δικαιώματα, τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, την ανοχή, το σεβασμό των υποχρεώσεων και του διεθνούς δικαίου.

7. Στις ισχύουσες συνθήκες, τα προοίμια, καθώς και ειδικότερα το άρθρο 2 της ΣΕΚ και τα άρθρα 1 και 2 της ΣΕΕ, καθορίζουν τις γενικότερες αξίες και τους βασικούς στόχους της Κοινότητας και της Ένωσης. Οι αξίες που εκφράζονται εν προκειμένω περιλαμβάνουν την προσήλωση της Ένωσης στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, και του κράτους δικαίου, την προσήλωση στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, την επιθυμία για βαθύτερες σχέσεις αλληλεγγύης, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την εναρμονισμένη, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων και την αειφόρο ανάπτυξη, και την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.
8. Η Ομάδα Εργασίας, κατά την εξέταση των σχετικών με τον κοινωνικό τομέα βασικών και θεμελιακών αξιών, οι οποίες πρέπει να περιληφθούν στο άρθρο 2 της μελλοντικής Συνταγματικής Συνθήκης, συμφώνησε ότι το άρθρο πρέπει να είναι σύντομο και συγκεκριμένο. Σημείωσε επιπλέον ότι υπήρξε συναίνεση στα πλαίσια της Συνέλευσης όσον αφορά την ενσωμάτωση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στη Συνθήκη και ότι δεν θα πρέπει να επανεξεταστεί ο Χάρτης, σημείωσε δε ότι ο Χάρτης αφενός και το άρθρο 2 αφετέρου έχουν διαφορετική εμβέλεια. Τα κράτη μέλη έχουν γενική υποχρέωση να συμμορφώνονται με τις αξίες που απαριθμούνται στο άρθρο 2 – προβλέπονται μάλιστα στο άρθρο 7 ενδεχόμενες κυρώσεις για όσα κράτη μέλη δεν σέβονται τις αξίες αυτές. Γι' αυτό το λόγο, ορισμένα μέλη επέμειναν στην ανάγκη να παραμείνει σύντομη και συγκεκριμένη η απαρίθμηση των εν λόγω αξιών.
9. Ζητήθηκε ευρέως να περιληφθούν στις ουσιαστικές αξίες της Ένωσης οι έννοιες της αλληλεγγύης, της ισότητας, των ίσων ευκαιριών και της δημοκρατίας (η τελευταία ήδη μνημονεύεται στο προσχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης), αξίες που προβάλλονται ήδη στις ισχύουσες συνθήκες μεταξύ των θεμελιωδών αξιών της Ένωσης. Ορισμένα μέλη υποστήριξαν ότι θα μπορούσε να ερμηνευθεί περαιτέρω η έννοια της αλληλεγγύης ως αλληλεγγύη μεταξύ ανθρώπων και /ή μεταξύ γενεών, η μεταξύ κρατών μελών. Ως παράδειγμα αλληλεγγύης μεταξύ ανθρώπων αναφέρθηκε η αλληλεγγύη προς τους αναπήρους. Ορισμένα μέλη πρότειναν να συμπεριληφθεί αναφορά στην κοινωνική δικαιοσύνη και στην κοινωνική ειρήνη, ενώ άλλα μέλη υποστήριξαν ότι οι έννοιες αυτές πρέπει μάλλον να θεωρηθούν ως στόχοι και όχι ως βασικές αξίες. Διάφορα μέλη υποστήριξαν ότι, δεδομένου ότι η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών συνιστά σημαντικότατο χαρακτηριστικό του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, της αξίζει ειδική αναφορά μεταξύ

των ουσιαστικών αξιών, ενώ άλλα μέλη τόνισαν ότι θα πρέπει να θεωρηθεί στόχος. Όσον αφορά τις ίσες ευκαιρίες, τα περισσότερα μέλη υπογράμμισαν ότι θα προτιμούσαν η αναφορά αυτή να ερμηνευθεί με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο, ώστε πέραν της ισότητας των φύλων να καλύπτει και την εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία, το γενετήσιο προσανατολισμό και τις αναπηρίες. Ορισμένοι πρότειναν να συμπεριληφθούν όχι μόνον οι ίσες ευκαιρίες, αλλά και η ίση μεταχείριση, ενώ άλλοι ήταν της γνώμης ότι οι έννοιες αυτές πρέπει να θεωρηθούν μάλλον ως στόχοι. Αναφέρθηκαν επίσης οι έννοιες της ανοχής και της μη εφαρμογής διακρίσεων και ορισμένα μέλη υπογράμμισαν το γεγονός ότι η Ένωση χαρακτηρίζεται από διαρκώς μεγαλύτερη ποικιλομορφία και ότι η διατύπωση των ουσιαστικών αξιών επί των οποίων βασίζεται πρέπει να λαμβάνει υπόψη το σεβασμό του πολυπολιτισμικού και πολυεθνικού χαρακτήρα της ευρωπαϊκής κοινωνίας.

10. Άλλες προτάσεις όσον αφορά αξίες που δεν περιλαμβάνονται στο προσχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης της 28ης Οκτωβρίου 2002 περιλαμβάνουν την αιφόρο ανάπτυξη ή την αιφορία, νοούμενη όσον αφορά την οικονομία, την κοινωνική πολιτική και το περιβάλλον. Η Ομάδα δέχτηκε βασικά ευνοϊκά τις έννοιες αυτές, αλλά υποστηρίχθηκε από ορισμένα μέλη ότι η έννοια της αιφορίας πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ως ένας από τους μείζονες στόχους της Ένωσης και ως εκ τούτου να συμπεριληφθεί στο άρθρο 3. Προτάθηκε περαιτέρω από ορισμένα μέλη να χρησιμοποιηθεί η διατύπωση αξιοπρέπεια του ατόμου αντί για ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Έγιναν διάφορες άλλες προτάσεις για τις βασικές αξίες, τις οποίες η Ομάδα, κατόπιν συζήτησης, θεώρησε μάλλον ως στόχους. Οι προτάσεις αυτές περιλαμβάνουν αναφορά στο επίπεδο απασχόλησης για το οποίο πρέπει να καταβάλλει προσπάθειες η Ένωση (πλήρης απασχόληση ή υψηλό επίπεδο απασχόλησης, βλ. συζήτηση σε σχέση με το άρθρο 3 για τους στόχους) και το στόχο της εξασφάλισης υψηλού επιπέδου υγειονομικής προστασίας. Διατυπώθηκε επίσης η εισήγηση να προστεθούν στις αξίες αναφορές στην προστασία των συμφερόντων του παιδιού και στην αλληλεγγύη με τον αναπτυσσόμενο κόσμο.
11. Το άρθρο 136 ΣΕΚ, στο οποίο διατυπώνονται οι στόχοι της κοινωνικής πολιτικής της Κοινότητας, αναφέρεται στα θεμελιώδη δικαιώματα «όπως αυτά που ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961 και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989».

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων περιλαμβάνει πολλές διατάξεις στον κοινωνικό τομέα, έχοντας δε υπόψη τον ιδιαίτερό του χαρακτήρα, η Ομάδα συνιστά να υπάρξει ειδική αναφορά σ' αυτόν στη διάταξη της Συνταγματικής Συνθήκης που θα συμπληρώσει το ισχύον άρθρο 136 ΣΕΚ.¹

Εν κατακλείδι, η Ομάδα σημειώνει με ικανοποίηση τη μνεία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μεταξύ των αξιών της Ένωσης στο προσχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης, συνιστά δε να προστεθούν στο άρθρο 2 της Συνταγματικής Συνθήκης οι εξής αξίες : κοινωνική δικαιοσύνη, αλληλεγγύη και ισότητα, ιδίως δε ισότητα των δύο φύλων.

II. Η μνεία κοινωνικών στόχων στο άρθρο 3 του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης το οποίο καθορίζει τους γενικότερους στόχους της Ένωσης

12. Το άρθρο 3 του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης καθορίζει τους γενικότερους στόχους της Ένωσης. Η Ομάδα Εργασίας εξέτασε σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο θα πρέπει αυτοί οι γενικότεροι στόχοι να συμπεριλαμβάνουν κοινωνικούς στόχους. Η Ομάδα διαβεβαίωσε ότι η ανακήρυξη των κοινωνικών στόχων ως ισότιμων με τους οικονομικούς στόχους, και όχι ως κατώτερων από αυτούς, συνιστά αναπόσπαστο τμήμα του πνεύματος που διέπει την Ευρωπαϊκή Ένωση και την κατεύθυνση προς την οποία αναπτύσσεται.
13. Υπενθυμίστηκε, ειδικότερα, ότι κοντά στους οικονομικούς στόχους της Ένωσης, το άρθρο 2 της ΣΕΚ ορίζει ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή να προάγει υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Στο άρθρο 136 της ΣΕΚ αναφέρονται οι στόχοι της Κοινότητας στην κοινωνική πολιτική, δηλαδή η προώθηση της απασχόλησης, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, η κατάλληλη κοινωνική προστασία, ο διάλογος μεταξύ κοινωνικών εταίρων, η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και η καταπολέμηση του αποκλεισμού.

¹ Σχετικά με τον τρόπο ένταξης του ίδιου του Χάρτη στη Συνταγματική Συνθήκη, η Ομάδα παραπέμπει στα συμπεράσματα της Τελικής Έκθεσης της Ομάδας Εργασίας II (έγγρ. CONV 354/02), τα οποία και επιβεβαιώνει.

14. Υπενθυμίστηκε ότι κατά τη σύνοδό του στη Λισσαβόνα το 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε σχετικά με ένα νέο στρατηγικό στόχο της Ένωσης για τη δεκαετία : «να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Στα συμπεράσματα της Λισσαβόνας τονίζεται περαιτέρω ότι «η στρατηγική αυτή αποσκοπεί να δώσει στην Ένωση τη δυνατότητα να αναδημιουργήσει τις προϋποθέσεις για πλήρη απασχόληση και να ενισχύσει την περιφερειακή συνοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρέπει να καθορίσει ένα στόχο πλήρους απασχόλησης στην Ευρώπη, σε μια αναδυόμενη νέα κοινωνία περισσότερο προσαρμοσμένη στις προσωπικές επιλογές γυναικών και ανδρών.». Η ισορροπία μεταξύ οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής πολιτικής και πολιτικής απασχόλησης συνιστά κεντρικό σημείο της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Διάφορα μέλη θεωρούν ότι η ισορροπία αυτή πρέπει να αντικατοπτρίζεται στη μελλοντική Συνταγματική Συνθήκη, και ειδικότερα στο άρθρο για τον ορισμό των γενικών στόχων της Ένωσης. Υπενθυμίζοντας τη Στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη που αποφασίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ το 2001, η οποία βασίζεται στην αρχή ότι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις όλων των πολιτικών θα πρέπει να εξετάζονται συντονισμένα και να λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη αποφάσεων, υποστήριξαν ότι εκτός από την οικονομική μεγέθυνση και ευημερία, πρέπει να συμπεριληφθούν στο άρθρο 3 η αειφόρος ανάπτυξη, η προώθηση της πλήρους απασχόλησης και ένας υψηλός βαθμός κοινωνικής προστασίας. Υπήρξε υψηλός βαθμός υποστήριξης της μνείας των στόχων αυτών στα πλαίσια της Ομάδας.
15. Η Ομάδα Εργασίας εξέτασε το θέμα ποιοι κοινωνικοί στόχοι της Ένωσης θα πρέπει να περιληφθούν στη Συνταγματική Συνθήκη. Δεν εξέτασε τη δυνατότητα να τους περιλάβει στο δεύτερο μέρος της Συνθήκης, το οποίο θα καλύπτει τις ειδικότερες πολιτικές και θα περιλαμβάνει όλες τις νομικές βάσεις και όπου θα ήταν ίσως πρέπον να οριστούν λεπτομερείς στόχοι σε κάθε κεφάλαιο που αφορά κάθε πολιτική, επιτρέποντας έτσι να μείνει στο νέο άρθρο 3 κατάλογος συντομότερος και γενικότερος από τον κατάλογο του άρθρου 3 ΣΕΚ.
16. Σε σχέση με τους στόχους της απασχόλησης, υπήρξε ευρύτατη υποστήριξη υπέρ του καθορισμού της προαγωγής της πλήρους απασχόλησης ως στόχου, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (και η συνέχειά του στη Βαρκελώνη) έχουν θέσει το στόχο της πλήρους απασχόλησης. Ορισμένα μέλη τόνισαν ότι η προαγωγή της πλήρους απασχόλησης έχει ιδιαίτερη σημασία για την προαγωγή της ισότητας

ευκαιριών ανδρών και γυναικών. Ορισμένα μέλη, χωρίς να αμφισβητούν το στόχο της προαγωγής της πλήρους απασχόλησης, υποστήριξαν ότι ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης αποτελεί καλύτερη διατύπωση και θα πρέπει να περιληφθεί στη Συνταγματική Συνθήκη, καθότι συνιστά περισσότερο εφικτό ρεαλιστικό στόχο από την πλήρη απασχόληση. Αφού πάντως δεν υπήρξε ρητή αντίθεση στο στόχο της πλήρους απασχόλησης, και δεδομένης της ευρείας υποστήριξης που συγκεντρώνει αυτός, μπορεί να λεχθεί ότι έχει επιτευχθεί γενική συναίνεση επ' αυτού. Στο άρθρο 2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα συνδέεται, στην ίδια φράση, η προαγωγή «υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας». Επετεύχθη επίσης συναίνεση ως προς τη σκοπιμότητα να τεθεί εκ νέου στην Συνταγματική Συνθήκη η ρήτρα της κοινωνικής προστασίας. Διάφορα μέλη ήταν της άποψης ότι στους στόχους της Ένωσης θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και η ανάγκη προώθησης της απασχολησιμότητας και πρότειναν να περιληφθούν μεταξύ των γενικών στόχων και η πρόσβαση στην εκπαίδευση και κατάρτιση ή η έννοια της δια βίου μάθησης. Διάφορα μέλη τόνισαν επίσης την ανάγκη να καταβληθούν προσπάθειες όχι μόνον για την πλήρη απασχόληση ή για υψηλό επίπεδο απασχόλησης, αλλά και για τη διασφάλιση της ποιότητας των θέσεων εργασίας.

17. Διάφορα μέλη είχαν την άποψη ότι ο ορισμός των στόχων της Ένωσης θα πρέπει να περιλαμβάνει αναφορά στο «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο». Εν προκειμένω, ορισμένα μέλη τόνισαν την ανάγκη να υπάρξει σαφήνεια ως προς την ερμηνεία που δίδεται στην έννοια αυτή και ορισμένα αναφέρθηκαν στον ορισμό που περιλαμβάνεται στα Συμπεράσματα της Προεδρίας σε σχέση με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης του 2002, στα οποία αναφέρεται ότι το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο βασίζεται σε καλές οικονομικές επιδόσεις, ανταγωνιστικότητα, υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας και παιδείας και κοινωνικό διάλογο. Επισημάνθηκε επίσης ότι το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο επιτρέπει ποικιλία προσεγγίσεων για την επίτευξη των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και στόχων και ότι αυτή η ποικιλομορφία πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν θετικό στοιχείο και πηγή δύναμης. Η Συνθήκη θα πρέπει επομένως να σέβεται και να συντηρεί μια Ευρώπη που θα διαθέτει ποικίλους τρόπους παρέμβασης στον κοινωνικό τομέα, βασισμένη όμως σε κοινούς στόχους και αξίες. Διάφορα μέλη θεωρούν ότι οι στόχοι πρέπει να αναφέρονται στην Ένωση ως «κοινωνική οικονομία της αγοράς», για να υπογραμμίζεται η σχέση μεταξύ οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και οι προσπάθειες που γίνονται για να διασφαλιστεί μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών. Η πρόταση αυτή έτυχε ευρείας αποδοχής στα πλαίσια της Ομάδας, αν και υπήρχαν και μέλη που προτιμούν την υπάρχουσα διατύπωση της Συνθήκης («ανοιχτή οικονομία της αγοράς»).

18. Υπήρξε γενική αποδοχή της κεντρικής θέσης των ίσων ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών μεταξύ των στόχων, ορισμένοι πρότειναν επίσης να υπάρξει αναφορά στην ίση μεταχείριση. Άλλες προτάσεις που έτυχαν αποδοχής από σημαντικό αριθμό μελών ήταν οι στόχοι της εξασφάλισης υψηλού επιπέδου κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας, η πρόσβαση σε αποτελεσματικές και υψηλής ποιότητας κοινωφελείς υπηρεσίες και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας. Περαιτέρω προτάσεις που υποβλήθηκαν από ορισμένα μέλη, για τις οποίες όμως δεν υπήρξε συναίνεση, ήταν η οικονομική και κοινωνική συνοχή και το δικαίωμα στην ενημέρωση και διαβούλευση των εργαζομένων.
19. Μεγάλος αριθμός μελών θεωρεί ότι η καθολική πρόσβαση σε κοινωφελείς υπηρεσίες θα πρέπει να περιλαμβάνεται μεταξύ των στόχων της Ένωσης και υπογράμμισαν τη σχέση με την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως η υγεία και η εκπαίδευση, για κάθε πολίτη. Τα μέλη αυτά υποστήριζαν οριζόντια διάταξη, στο πνεύμα του άρθρου 36 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η οποία θα υπερβαίνει τις διατυπώσεις του ισχύοντος άρθρου 16 ΣΕΚ και θα διασφαλίζει την καθολική πρόσβαση και συνεπώς την παροχή βασικών υπηρεσιών. Ορισμένοι υπογράμμισαν ότι αυτό δεν πρέπει να αποκλείει την εφαρμογή των κανόνων της εσωτερικής αγοράς στους παρόχους αυτών των υπηρεσιών.
20. Σημαντικός αριθμός μελών εισηγήθηκε να διατυπωθούν εν μέρει αυτοί οι στόχοι σε μια οριζόντια ρήτρα της Συνταγματικής Συνθήκης περί κοινωνικών αξιών, σύμφωνα με την εξής διατύπωση :
- «Σε όλες τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της, η Ένωση αποβλέπει στην εξάλειψη των ανισοτήτων καθώς και των διακρίσεων με βάση τη φυλετική ή την εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή το γενετήσιο προσανατολισμό και στην προαγωγή της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων, στην προαγωγή της πλήρους απασχόλησης και υψηλού επιπέδου κοινωνικής προστασίας και προστασίας της υγείας των ανθρώπων, στην πρόοδο της παιδείας και της κατάρτισης, και στην εξασφάλιση καθολικής πρόσβασης σε κοινωφελείς υπηρεσίες, οικονομικά βιώσιμες, υψηλής ποιότητας και οργανωμένες σε βάση αλληλεγγύης, από τα κράτη μέλη. Οι ρυθμίσεις όσον αφορά τις κοινωφελείς υπηρεσίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να συμβιβάζονται με τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς και να σέβονται μεν τις ιδιομορφίες των εθνικών συστημάτων, ενώ συγχρόνως να στοχεύουν στην εξασφάλιση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της Ένωσης.»

21. Η Ομάδα συμφώνησε επίσης ότι ένας από τους βασικούς στόχους της Ένωσης θα πρέπει να είναι ένα υψηλό επίπεδο φυσικής και ψυχικής υγείας που συνιστά ουσιαστικό δικαίωμα των Ευρωπαίων πολιτών. Η επίτευξη αυτού του στόχου αποτελεί βασικά ευθύνη των κρατών μελών, υπάρχουν όμως διάφορες σημαντικές εξελίξεις ιδιαίτερα στη δημόσια υγεία όπου τα κράτη μέλη δεν μπορούν ενεργώντας καθένα μόνο του ν' αντιμετωπίσουν επαρκώς τις προκλήσεις και όπου ενδείκνυται περιορισμένη δράση σε ενωσιακό επίπεδο : αυτό συμβαίνει π.χ. όσον αφορά τα μεταδοτικά νοσήματα, τη βιολογική τρομοκρατία, την ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων, τους ιστούς και όργανα, και τις Συμφωνίες της ΠΟΥ.

22. Εν κατακλείδι, υπήρξε συναίνεση στους κόλπους της Ομάδας υπέρ του να συστήσει να περιληφθεί στο άρθρο 3 της μελλοντικής Συνταγματικής Συνθήκης η προαγωγή των εξής :

- πλήρης απασχόληση,
- κοινωνική δικαιοσύνη, κοινωνική ειρήνη,
- αειφόρος ανάπτυξη,
- οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή,
- κοινωνική οικονομία της αγοράς,
- ποιότητα της εργασίας,
- διά βίου μάθηση,
- κοινωνική ένταξη,
- υψηλός βαθμός κοινωνικής προστασίας,
- ισότητα των δύο φύλων,
- μη επιβολή διακρίσεων με βάση την φυλετική ή την εθνοτική καταγωγή, το θρησκευτικό ή γενετήσιο προσανατολισμό, την αναπηρία και την ηλικία,
- δικαιώματα του παιδιού,
- υψηλό επίπεδο υγείας, και
- αποτελεσματικές και υψηλής ποιότητας κοινωνικές και κοινωφελείς υπηρεσίες.

III. Σκοπιμότητα ορισμού των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται επί του παρόντος στην Ένωση/Κοινότητα στον κοινωνικό τομέα. Ενδεχόμενη ανάθεση νέων αρμοδιοτήτων στην Ένωση/Κοινότητα στον κοινωνικό τομέα, και κατηγορία αυτών των ενδεχόμενων νέων αρμοδιοτήτων.

23. Οι στόχοι που επιδιώκονται από την Ένωση στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής περιλαμβάνονται στο άρθρο 136 της ΣΕΚ : «Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.»
24. Το άρθρο 137 παράγρ. 1 ² διευκρινίζει πως να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί : «Προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους του άρθρου 136, η Κοινότητα υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στους ακόλουθους τομείς :
- α) βελτίωση, ιδιαιτέρως, του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων,
 - β) όροι εργασίας,
 - γ) κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων,
 - δ) προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας,
 - ε) ενημέρωση και διαβούλευση με τους εργαζομένους,
 - στ) εκπροσώπηση και συλλογική υπεράσπιση των συμφερόντων εργαζομένων και εργοδοτών, συμπεριλαμβανομένης της συνδιαχείρισης, με την επιφύλαξη της παραγράφου 5,
 - ζ) συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της Κοινότητας,
 - η) αφομοίωση των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας προσώπων, με την επιφύλαξη του άρθρου 150,
 - θ) ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία,
 - ι) καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού,
 - ια) εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, με την επιφύλαξη του στοιχείου γ)"

² Κείμενο και αρίθμηση του άρθρου 137 όπως προκύπτει από τη συνθήκη της Νίκαιας

25. Μόνον οι αναφερόμενοι στις παραγράφους α) έως θ) τομείς μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο θέσπισης ελάχιστων προδιαγραφών, μέσω οδηγιών. Η θέσπιση αυτή γίνεται με ειδική πλειοψηφία και σε συναπόφαση με το Κοινοβούλιο, εκτός για τα σημεία γ), δ), στ) και ζ) που υπάγονται στην ομοφωνία και στη διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
26. Τέλος, το άρθρο 137 παράγρ. 5³ της συνθήκης αποκλείει τη θέσπιση ελάχιστων προδιαγραφών στους τομείς των αμοιβών, του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, του δικαιώματος για απεργία ή του δικαιώματος για ανταπεργία (λοκ-άουτ).
27. Όσον αφορά το θέμα της καταλληλότητας του πεδίου εφαρμογής των ισχυουσών αρμοδιοτήτων που περιλαμβάνονται στη συνθήκη, όλα τα μέλη θεωρούν ότι ο κοινωνικός τομέας πρέπει να παραμείνει τομέας κοινής αρμοδιότητας. Οι γνώμες ωστόσο διαφέρουν ως προς τις πιθανές επεκτάσεις ή περιορισμούς του ισχύοντος πεδίου της εν λόγω αρμοδιότητας. Ορισμένα μέλη επιμένουν ότι η πρωταρχική ευθύνη για τα κοινωνικά θέματα πρέπει να παραμείνει στα κράτη μέλη.
28. Η Ομάδα δεν μπορούσε να καταλήξει σε συμφωνία στο θέμα της τροποποίησης των εξαιρέσεων του άρθρου 137 παράγρ. 5. Διάφορα μέλη της Ομάδας θεώρησαν ότι οι εξαιρέσεις αυτές είναι απηρχαιωμένες και θα μπορούσαν να απαλειφθούν. Άλλα μέλη υποστήριζαν έντονα τη γνώμη ότι οι εξαιρέσεις του άρθρου 137 παράγρ. 5 πρέπει να συνεχίζουν να εφαρμόζονται. Μολονότι το άρθρο 137 παράγρ. 5 ΣΕΚ αποκλείει τη θέσπιση ενιαίων ελάχιστων προδιαγραφών για τις αμοιβές, δεν αποκλείει τη δυνατότητα έγκρισης μέτρων δυνάμει διατάξεων της συνθήκης, ακόμη και αν τα μέτρα αυτά έχουν επιπτώσεις στις αμοιβές. Το αποτέλεσμα είναι ότι πολλές κοινοτικές πράξεις περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικές με τις αμοιβές.
29. Από την άλλη πλευρά, σημαντικός αριθμός μελών της ομάδας υποστηρίζει τα όρια αυτά της δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Υποστήριζαν ιδίως ότι πρόκειται για τομείς στους οποίους οι ιδιαιτερότητες κάθε κράτους μέλους είναι πολύ σημαντικές. Ένα μέλος, ωστόσο, υποστήριξε ότι η ΕΕ δεν θα πρέπει στο μέλλον να εναρμονίζει τους κανόνες των κρατών μελών σε χαμηλότερο επίπεδο από το σημερινό και ότι η μελλοντική νομοθεσία δεν πρέπει να υπονομεύει την υπάρχουσα κοινωνική νομοθεσία.

³ Κείμενο και αρίθμηση του άρθρου 137 όπως προκύπτει από τη συνθήκη της Νίκαιας

30. Άλλα μέλη τόνισαν ότι το πεδίο που καλύπτεται από τις διατάξεις του άρθρου 137 παράγραφος 1 είναι υπερβολικά ευρύ δεδομένου ότι είναι ενίοτε δύσκολο να αποφασιστεί ποια νομοθετική πρωτοβουλία θα μπορούσε η Ένωση να λάβει σε ορισμένους τομείς (εν προκειμένω αναφέρθηκε το εδάφιο 137 παράγραφος 1 σημείο ζ). Η κατάσταση αυτή, όμως, προκαλεί ανησυχίες μεταξύ ορισμένων κρατών μελών ως προς το εύρος μιας ενδεχόμενης νομοθεσίας στους οικείους τομείς, που θα τα οδηγήσουν, προκειμένου να κατοχυρωθούν, στη διατήρηση του κανόνα της ομοφωνίας. Σύμφωνα με αυτήν την επιχειρηματολογία, ένας καλύτερος ορισμός του πεδίου κοινοτικής δράσης θα μπορούσε να συνδυαστεί με γενίκευση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία (πρβ. Κεφάλαιο VI της έκθεσης αυτής).
31. Τα περισσότερα μέλη είναι της γνώμης ότι το άρθρο 152 της συνθήκης ΕΚ πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να αποτελεί επαρκή νομική βάση για τη δράση της ΕΕ όσον αφορά τις μεταδοτικές ασθένειες σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης που αφορά πολλά κράτη, ενόψει σοβαρής διασυννοριακής απειλής, βιοτρομοκρατίας ή συμφωνιών του ΠΟΕ. Πρέπει να διατηρηθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα για τα υγειονομικά συστήματα των κρατών μελών η οποία προβλέπεται στο άρθρο 152 παράγραφος 5. Επιπλέον, η ισχύουσα συνθήκη προβλέπει μόνον μια περιορισμένη υποχρέωση για τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας και ασφάλειας για το αίμα, τους ιστούς και τα όργανα. Η επιστήμη (βιοτεχνολογία) μπορεί να προσφέρει νέες προκλήσεις για τις οποίες δεν υπάρχουν επί του παρόντος υγειονομικές διατάξεις. Σύμφωνα με τις συστάσεις της Ομάδας να προστεθεί το υψηλό επίπεδο σωματικής και πνευματικής υγείας, ως ένας από τους βασικούς στόχους της Ένωσης, η Ομάδα συμφώνησε να εισηγηθεί να ενισχυθούν και να διεκρινθούν οι αρμοδιότητες της ΕΕ στον τομέα της δημόσιας υγείας, διατηρώντας την συγχρόνως ως κοινή αρμοδιότητα.
32. Όσον αφορά τις υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος, τονίστηκε το γεγονός ότι συνδέονται με την καθολική πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες (υγεία, εκπαίδευση, κ.λ.π.) για κάθε πολίτη, η οποία θα πρέπει, σύμφωνα με πολλά μέλη, να συμπεριλαμβάνεται στους στόχους. Οι υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος συνιστούν, σύμφωνα με τα μέλη αυτά, μέσο για την υλοποίηση του στόχου αυτού.

Στο άρθρο 16 της ΣΕΚ και στο άρθρο 36 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αναγνωρίζεται ο ειδικός ρόλος των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος, αλλά διευκρινίζεται ότι πρέπει να λειτουργούν υπό την επιφύλαξη των άρθρων 86 και 87 ΣΕΚ (δίκαιο του ανταγωνισμού και καθεστώτα κρατικών ενισχύσεων). Το άρθρο 86, παράγραφος 2 ΣΕΚ προβλέπει εντούτοις ότι «οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση

υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος (...) υπόκεινται στους κανόνες της (...) συνθήκης ιδίως στους κανόνες ανταγωνισμού κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί». Μερικά μέλη της Ομάδας τόνισαν ότι η αναφορά των επιχειρήσεων δημόσιας υπηρεσίας στο άρθρο 86 δεν συνεπάγεται υποχρέωση παροχής των υπηρεσιών αυτών αποκλειστικά μέσω εμπορικώς οργανωμένων επιχειρήσεων και ότι τα κράτη μέλη, είτε μόνα τους, είτε μέσω των τοπικών κοινοτήτων έχουν τη δυνατότητα, ιδίως στο πλαίσιο της επικουρικότητας, να οργανώνουν την παροχή των υπηρεσιών αυτών με άλλες μορφές.

Για διάφορα μέλη, το άρθρο 16 ΣΕΚ είναι, ουσιαστικά, δηλωτικού χαρακτήρα και δεν επιτρέπει τη θεμελίωση μιας γνήσιας ευρωπαϊκής νομοθεσίας των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος, η οποία θα απαιτούσε μια μάλλον θετική, παρά μια εξαιρετική νομική βάση. Ως εκ τούτου, τα μέλη αυτά ζήτησαν να περιλαμβάνει η Συνταγματική Συνθήκη νομική βάση που να επιτρέπει στην Ένωση να θεσπίζει νομοθεσία-πλαίσιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία να καλύπτει τις σχετικές πτυχές της παροχής των υπηρεσιών αυτών, π.χ. την καθολική πρόσβαση. Άλλοι θεώρησαν ότι οι υπάρχουσες αρμοδιότητες είναι επαρκείς.

33. Ορισμένα μέλη ζήτησαν να προβλεφθεί διάταξη στη συνθήκη που να επιτρέπει στο Συμβούλιο να εγκρίνει με συναπόφαση τα νομοθετικά μέτρα που χρειάζονται για τη θέσπιση ελάχιστων προδιαγραφών κοινωνικής προστασίας όχι μόνον στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης αλλά και στις παροχές κοινωνικές ασφάλισης και κοινωνικών υπηρεσιών, παρέχοντας προστασία σε περιπτώσεις όπως το γήρας, η ανικανότητα προς εργασία, η μητρότητα, η ανεργία και η εξάρτηση, καθώς και κοινωνική και οικιακή αρωγή που χρειάζεται για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς ύπαρξης για όσους δεν έχουν επαρκείς πόρους. Μερικά μέλη έκριναν ότι η Συνθήκη πρέπει να αναγνωρίζει το ρόλο της «κοινωνικής οικονομίας», επιτρέποντας την ανάπτυξή της βάσει της κοινωνικής αλληλεγγύης.
34. Ένας σημαντικός αριθμός μελών της Ομάδας υποστήριξε να επεκταθεί σε όλους τους πολίτες και τους μονίμους κατοίκους το πεδίο δράσης του άρθρου 42 ΣΕΚ, το οποίο περιορίζεται επί του παρόντος στους εργαζόμενους.

35. Η Ομάδα θεωρεί ότι, γενικώς, είναι επαρκές το φάσμα των αρμοδιοτήτων που προβλέπεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Εντούτοις, θα μπορούσε να μελετηθεί το ενδεχόμενο καλύτερης διασαφήνισης του πεδίου της ευρωπαϊκής δράσης, που ενδέχεται να καθιστούσε ευκολότερη την επέκταση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία. Εν προκειμένω, η Ομάδα θεωρεί ότι η ευρωπαϊκή δράση, η οποία θα πρέπει να υποστηρίζει και να συμπληρώνει τις δραστηριότητες των κρατών μελών, θα πρέπει να αφορά κατά προτεραιότητα τους τομείς δράσης που συνδέονται στενά με τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, αποτρέποντας στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, ή/και με τομείς που έχουν ισχυρές διασυννοριακές επιπτώσεις. Πρέπει επίσης να μελετηθεί η τελική διάρθρωση της Συνταγματικής Συνθήκης ώστε να διασφαλιστεί η προβολή των άρθρων που αφορούν την κοινωνική πολιτική. Επιπλέον, το άρθρο 152 θα πρέπει να διευρυνθεί ώστε να δώσει στην Ένωση περισσότερες αρμοδιότητες στον τομέα της δημόσιας υγείας και να καλύπτει θέματα όπως οι σοβαρές διασυννοριακές απειλές, οι μεταδοτικές ασθένειες, η βιοτρομοκρατία και οι Συμφωνίες του ΠΟΕ. Το ζήτημα του εάν το σημερινό άρθρο 16 ΣΕΚ πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να καταστεί νομική βάση για τις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος πρέπει να εξεταστεί από τη Συνέλευση.

IV. Ο ρόλος της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού και η θέση της στη Συνταγματική Συνθήκη.

36. Μετά τις Ομάδες εργασίας «Οικονομική Διακυβέρνηση» και «Απλοποίηση», οι οποίες εισηγήθηκαν και οι δύο να δοθεί συνταγματική βαρύτητα στην ανοιχτή μέθοδο συντονισμού, η Ομάδα επανήλθε στο θέμα αυτό.
37. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού δημιουργήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στη Λισσαβόνα στις 23 και 24 Μαρτίου 2000. Πρόκειται για νέα μορφή συντονισμού των εθνικών πολιτικών που συνίσταται στο εξής : Τα κράτη μέλη, με δική τους πρωτοβουλία ή κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής, καθορίζουν συλλογικά, στα πλαίσια του σεβασμού των εθνικών και περιφερειακών διαφορών, στόχους και δείκτες σε συγκεκριμένο τομέα και με βάση εθνικές εκθέσεις, βελτιώνουν τις γνώσεις τους, αναπτύσσουν ανταλλαγές πληροφοριών, απόψεις, τεχνογνωσία και πρακτικές και να προωθούν, πέραν των συμφωνημένων στόχων, καινοτόμους προσεγγίσεις οι οποίες μπορούν ενδεχομένως να οδηγήσουν σε κατευθυντήριες γραμμές ή συστάσεις.

38. Στη Λισσαβόνα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επέκτεινε την μέθοδο που είναι εγγεγραμμένη στον τίτλο «Απασχόληση» της ΣΕΚ και σε άλλους τομείς, όπως η κοινωνία της πληροφορίας και η πολιτική της έρευνας, η πολιτική των επιχειρήσεων, η πολιτική στον τομέα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και η κοινωνική προστασία.
39. Χρησιμοποιήθηκε εμπειρική προσέγγιση για την ανάπτυξη και την προσαρμογή της μεθόδου αυτής στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε τομέα δράσης. Η μέθοδος εφαρμόζεται, συνεπώς, κατά διαφορετικό τρόπο, σε διάφορους τομείς δηλαδή εκπονείται κάθε φορά μια ad hoc διαδικασία. Για το λόγο αυτό, ομιλούμε ενίοτε για ανοιχτές μεθόδους συντονισμού, στον πληθυντικό.
40. Η Ομάδα χαιρέτισε τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα της μεθόδου που επιτρέπει στα κράτη μέλη, στα πλαίσια της Ένωσης, να δημιουργούν συνέργειες, προκειμένου να εξετάζουν από κοινού θέματα κοινού ενδιαφέροντος.
41. Μολονότι ορισμένα μέλη εξέφρασαν αμφιβολίες, τα περισσότερα μέλη ζήτησαν την καταχώρηση στη συνθήκη διάταξης οριζόντιου χαρακτήρα που να ορίζει την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού και τη διαδικασία της και να διευκρινίζει ότι η μέθοδος αυτή μπορεί να εφαρμοστεί μόνον ελλείψει νομοθετικής αρμοδιότητας της Ένωσης καταχωρημένης στη συνθήκη, καθώς και σε τομείς άλλους από εκείνους στους οποίους ο συντονισμός των εθνικών πολιτικών αποτελεί αντικείμενο ειδικής διάταξης της συνθήκης που ορίζει το συντονισμό (ιδίως στον οικονομικό τομέα (άρθρο 99) και στον τομέα της απασχόλησης (άρθρο 128)). Πράγματι, σε αντίθεση με την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού, οι διαδικασίες συντονισμού που είναι καταχωρημένες στη συνθήκη είναι υποχρεωτικές και επιτρέπουν στα θεσμικά όργανα της Ένωσης να απευθύνουν συστάσεις στα κράτη μέλη, και μάλιστα, να επιβάλλουν κυρώσεις στα κράτη μέλη που δεν τηρούν τις κατευθυντήριες γραμμές τις οποίες θεσπίζουν από κοινού. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού θα μπορούσε, ωστόσο, να εφαρμοστεί σε τομείς όπου προβλέπεται στη συνθήκη συντονισμός των εθνικών πολιτικών, χωρίς όμως να ορίζονται σε αυτήν οι πρακτικές ρυθμίσεις, όπως στον τομέα των διευρωπαϊκών δικτύων (άρθρο 155 ΣΕΚ), της πολιτικής των επιχειρήσεων (άρθρο 157 ΣΕΚ), της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (άρθρο 165 ΣΕΚ).

42. Η διάταξη της συνθήκης σχετικά με την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού θα πρέπει να καταχωρηθεί στη Συνταγματική Συνθήκη, στο Κεφάλαιο που αφορά τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, στα μη νομοθετικά μέτρα. Η διάταξη αυτή θα πρέπει να καθορίζει τους στόχους της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού, και τα βασικά στοιχεία που θα εφαρμόζονται. Σε αυτά θα συμπεριλαμβάνονται ο εντοπισμός των κοινών στόχων, με τον καθορισμό χρονοδιαγράμματος για δράση, καθώς και, όπου χρειάζεται, δείκτες αποτελεσμάτων που θα επιτρέπουν να αξιολογείται κατά πόσον οι εθνικές δράσεις μπορούν να υλοποιήσουν τους στόχους, καθώς και η διευκόλυνση της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ κρατών μελών. Ο ακριβής χαρακτήρας κάθε διαδικασίας Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού θα καθορίζεται περισσότερο από τη φύση του οικείου θέματος, παρά από τον λεπτομερή προσδιορισμό του στη συνθήκη.
43. Συγχρόνως, η εμβέλεια και τα όρια της μεθόδου θα πρέπει επίσης να αποσαφηνιστούν, δεδομένου ότι η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού είναι ένα όργανο για την υλοποίηση των στόχων της Ένωσης, που μπορεί να εφαρμοστεί μόνον όταν δεν υπάρχει νομοθετική αρμοδιότητα της Ένωσης και αρμοδιότητα αυτής στον τομέα του τομεακού συντονισμού του προβλεπόμενου στη συνθήκη (άρθρα 99, 104 και 128) ή όταν η Ένωση έχει αρμοδιότητα μόνον για τον καθορισμό των ελάχιστων προδιαγραφών, προκειμένου να τις υπερβεί. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού συνιστά όργανο που συμπληρώνει τη νομοθετική δράση της Ένωσης αλλά που δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να την υποκαταστήσει. Δίδει τη δυνατότητα να υποστηριχθούν και να συμπληρωθούν οι δράσεις των κρατών μελών.
44. Η καταχώρηση της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού στη συνθήκη θα πρέπει, ωστόσο, να επιτρέπει τη διατήρηση της ευελιξίας του οργάνου, και συγχρόνως να βελτιώνει τη διαφάνεια και το δημοκρατικό του χαρακτήρα και να διασαφηνίζει τη διαδικασία του, ορίζοντας τους παράγοντες και τον αντίστοιχο ρόλο τους.
45. Η μέθοδος θα εφαρμόζεται, κατ'αρχήν, κάθε φορά κατόπιν αποφάσεως των κρατών μελών συνερχομένων στα πλαίσια του Συμβουλίου, βάσει των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατόπιν πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με ενημέρωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Θα μπορούσε να γίνεται διαβούλευση με τα εθνικά κοινοβούλια και τις περιφερειακές ή τοπικές αρχές κατά την εφαρμογή της μεθόδου, καθώς και με τους κοινωνικούς εταίρους, όταν η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού εφαρμόζεται

στον κοινωνικό τομέα. Θα μπορούσε ενδεχομένως να ζητείται η γνώμη της κοινωνίας των πολιτών όταν προσφέρεται σχετικά το θέμα που αποτελεί αντικείμενο συντονισμού. Θα ανατίθεται στην Επιτροπή να αναλύει και να αξιολογεί τα σχέδια δράσεων. Το αποτέλεσμα της ανάλυσης της Επιτροπής θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών Κοινοβουλίων. Η Επιτροπή θα έχει την εξουσία να απευθύνει συστάσεις στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και να ενημερώνει απευθείας τα εθνικά κοινοβούλια για τις γνώμες τους, προκειμένου να αρχίζει μια διαδικασία αξιολόγησης από ομότιμους και μια εθνική συζήτηση με στόχο να έχουν τα κράτη μέλη τη δυνατότητα στα πλαίσια της Ένωσης να θέτουν κοινούς στόχους, διατηρώντας συγχρόνως την εθνική ευελιξία για την υλοποίησή τους.

46. Μολονότι ορισμένα μέλη της Ομάδας εξέφρασαν την επιθυμία να περιλαμβάνεται στη Συνταγματική Συνθήκη όχι μόνον η μέθοδος αλλά και ο κατάλογος των θεμάτων για τα οποία μπορεί να εφαρμόζεται η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού, η συναίνεση που διαμορφώθηκε στα πλαίσια της Ομάδας αντιτίθεται στον κατάλογο αυτό.
47. Αναφέρθηκαν στα πλαίσια της ομάδας τομείς στους οποίους η μέθοδος θα μπορούσε να εφαρμοστεί, όπως η εκπαίδευση, η φορολογική εναρμόνιση και ο καθορισμός των ελάχιστων κοινωνικών προδιαγραφών. Ορισμένα μέλη της Ομάδας θεωρούν ότι η κοινωνική προστασία και η ενσωμάτωση ταιριάζουν ιδιαίτερα στην προσέγγιση αυτή και ότι θα μπορούσε να καταχωρηθεί στη συνθήκη ειδική αναφορά για το πως η ανοιχτή μέθοδος μπορεί να εφαρμόζεται στην περίπτωση αυτή, βάσει της περιγραφής του ρόλου και της λειτουργία της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας (όπως ορίζεται στο άρθρο 144 της συνθήκης της Νίκαιας).

V. Η σχέση μεταξύ συντονισμού της οικονομικής πολιτικής και συντονισμού της κοινωνικής πολιτικής

48. Όπως και στην περίπτωση της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης, η κοινωνική πολιτική πρέπει να θεωρείται ως ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη. Έχουν ληφθεί πρόσφατα μέτρα για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ του συντονισμού των οικονομικών και των κοινωνικών πολιτικών. Συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης αποφάσισε ότι θα πρέπει να συγχρονιστούν τα χρονοδιαγράμματα για την έγκριση των Γενικών Προσανατολισμών των Οικονομικών Πολιτικών και της ετήσιας Δέσμης για την Απασχόληση.

49. Η Ομάδα είναι της γνώμης ότι η στενή σχέση μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών πρέπει να αντικατοπτρίζεται στην προσέγγιση που ακολουθεί η Ένωση. Η Ομάδα, συνεπώς, εκφράζει την ικανοποίησή της για τις αποφάσεις που ελήφθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, αλλά θεωρεί ότι μπορούν να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την ενθάρρυνση της συνοχής. Η Ομάδα θεωρεί συγκεκριμένα ότι μπορούν να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για την οργάνωση των εργασιών του Συμβουλίου. Έγινε ευρέως δεκτό ότι οι διάφορες πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής πρέπει να συνεχίσουν να εκπονούνται στα πλαίσια των κατάλληλων τομεακών σχηματισμών του Συμβουλίου, αλλά η Ομάδα έχει επίσης τη γνώμη ότι η ευθύνη για τη διασφάλιση συνοχής όλων των πολιτικών πτυχών πρέπει να επαφίεται επίσημα στο Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και ότι το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων πρέπει να προετοιμάζει τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, βάσει των διαφόρων συμβολών από τα τομεακά Συμβούλια. Τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου θα περιλαμβάνουν όχι μόνο τους Γενικούς Προσανατολισμούς των Οικονομικών Πολιτικών και τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Απασχόληση, αλλά και όλες τις άλλες πτυχές της κοινωνικής πολιτικής στις οποίες εφαρμόζεται η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού. Η πλειοψηφία των μελών της Ομάδας εισηγείται να επισημοποιηθεί η διαδικασία αυτή στη Συνταγματική Συνθήκη.
50. Τα περισσότερα μέλη της Ομάδας θεωρούν ότι πρέπει να τεκμαίρεται στα προπαρασκευαστικά στάδια ότι κανένας ειδικός τομέας πολιτικής δεν πρέπει να είναι εξαρτημένος από άλλον, γεγονός το οποίο δεν είναι σαφές στη διατύπωση του άρθρου 128(2) που αναφέρεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Απασχόληση οι οποίες θεωρεί ότι «συνάδουν» προς τους ΓΠΟΠ. Ορισμένα μέλη της Ομάδας, συνεπώς, συνέστησαν να τροποποιηθεί καταλλήλως η φράση αυτή, ενώ άλλα μέλη έκριναν ότι η σημερινή διατύπωση είναι ικανοποιητική.
51. Ορισμένα μέλη της Ομάδας θεωρούν ότι η συνοχή μεταξύ των διαφόρων διαδικασιών θα μπορούσε να διασφαλιστεί καλύτερα με τη συγχώνευσή τους. Αυτό σημαίνει ότι το πεδίο εφαρμογής των Γενικών Προσανατολισμών Οικονομικής Πολιτικής θα επεκταθεί ώστε να συμπεριλαμβάνει κοινωνικά θέματα και να αποκαλείται πλέον «Γενικοί Προσανατολισμοί Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής». Μικρός αριθμός μελών υποστήριξε ότι η συνοχή μπορεί να διασφαλιστεί καλύτερα με το διορισμό Αντιπροέδρου στην Επιτροπή με ειδική ευθύνη για οικονομικά και κοινωνικά θέματα (αναφέρθηκαν ως υπόδειγμα οι πιθανές μελλοντικές ρυθμίσεις για την ΚΕΠΠΑ). Άλλοι θεώρησαν ότι αυτό δεν είναι αναγκαίο δεδομένου ότι οι θεσμικές ρυθμίσεις στον τομέα αυτό είναι πολύ διαφορετικές από τις ρυθμίσεις της ΚΕΠΠΑ.

52. Η πλειοψηφία των μελών της Ομάδας εισηγήθηκε να δώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μεγαλύτερο ρόλο στις διαδικασίες συντονισμού της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

VI. Οι διαδικασίες : ενδεχόμενη επέκταση της συναπόφασης και της ειδικής πλειοψηφίας σε θέματα όπου τη στιγμή αυτή απαιτείται ομοφωνία.

53. Έγινε υπενθύμιση της ισχύουσας τη στιγμή αυτή κατάστασης ιδίως όσον αφορά τις τροποποιήσεις που επήλθαν με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία θα τεθεί σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003. Στον κοινωνικό τομέα, το Συμβούλιο ενεργεί με την έκδοση οδηγιών σε συναπόφαση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι οδηγίες αυτές θεσπίζουν στοιχειώδεις κανόνες.

54. Τη στιγμή αυτή, το Συμβούλιο μπορεί να θεσπίζει στοιχειώδεις κανόνες με ειδική πλειοψηφία, εκτός από τους τέσσερις τομείς για τους οποίους ισχύει ο κανόνας της ομοφωνίας με διατύπωση γνώμης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο :

- κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων (άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο γ)),
- προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας (άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο δ)),
- εκπροσώπηση και συλλογική υπεράσπιση των συμφερόντων εργαζομένων και εργοδοτών, συμπεριλαμβανομένης της συνδιαχείρισης (άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο στ)),
- συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν μόνιμα στο έδαφος της Κοινότητας (άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο ζ)).

55. Τονίστηκε ότι η Συνθήκη της Νίκαιας ορίζει ότι το Συμβούλιο μπορεί, για τους τρεις από τους προαναφερόμενους τομείς, αυτούς των εδαφίων δ), στ) και ζ), να αποφασίζει ομόφωνα, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την προσφυγή στη διαδικασία συναπόφασης με το Κοινοβούλιο και στην ειδική πλειοψηφία (εφαρμογή του άρθρου 251).

56. Τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα να εφαρμόζουν προστατευτικότερους κανόνες για τους εργαζόμενους (137 παράγραφος 5).

57. Πολλά μέλη της Ομάδας τόνισαν ότι οι διατάξεις για την κοινωνική Ευρώπη δεν περιορίζονται στα άρθρα 136 και 137 αλλά περιέχονται επίσης στα άρθρα 13 (καταπολέμηση των διακρίσεων), 42 (καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης) και 93, 95 παράγραφος 2 και 175 (φορολογία). Η συζήτηση έπρεπε επομένως να καλύψει και την ενδεχόμενη υπαγωγή των διατάξεων αυτών στην ειδική πλειοψηφία. Τονίστηκε επί πλέον ότι η Συνθήκη της Νίκαιας (άρθρο 144) προβλέπει την ίδρυση Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας με συμβουλευτικό ρόλο για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και με την Επιτροπή για την πολιτική στον τομέα της κοινωνικής προστασίας.
58. Η Ομάδα αναγνώρισε ότι είναι ανάγκη να εκσυγχρονιστούν και να βελτιωθούν οι κοινοτικοί κανόνες για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων που ασκούν το δικαίωμα κινητικότητας.
59. Συμφωνώντας με τα συμπεράσματα της Ομάδας εργασίας IX, η Ομάδα επιβεβαίωσε ότι η συναπόφαση και η ειδική πλειοψηφία πρέπει να καταστούν ο κανόνας για την έκδοση νομοθετικών πράξεων και ότι θα εξακολουθήσουν να ισχύουν εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό στους τομείς όπου η ειδική φύση της Ένωσης επιβάλλει αυτόνομη λήψη αποφάσεων, ή σε τομείς μεγάλης πολιτικής ευαισθησίας για τα κράτη μέλη. Η Ομάδα συζήτησε δια μακρών το ενδεχόμενο τροποποίησης των διατάξεων αυτών με τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας. Τα μέλη της Ομάδας έλαβαν δύο διαφορετικές θέσεις άνισης βαρύτητας :
- σύμφωνα με μια δραστήρια μειοψηφία η οποία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ορισμένους αντιπροσώπους κυβερνήσεων, δεν θα πρέπει να αρχίσουν εκ νέου συζητήσεις για τα θέματα που αποφασίστηκαν στη Νίκαια σχετικά με τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας. Η επιτευχθείσα ισορροπία θεωρείται ικανοποιητική. Κατά τη γνώμη τους, οι ισχύουσες διατάξεις θα πρέπει επομένως να παραμείνουν ως έχουν. Επί πλέον, η Συνθήκη της Νίκαιας μόλις τώρα πρόκειται να τεθεί σε ισχύ και δεν θα ήταν πρόπον να αρχίσει ήδη από τη στιγμή αυτή η συζήτηση για την τροποποίησή της ενώ δεν δόθηκε ακόμα η δυνατότητα να αποδειχθεί η αποτελεσματικότητα των διατάξεών της, ιδίως αυτών που καθιστούν δυνατή την επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας. Τα μέλη που αντιτίθενται σε οποιαδήποτε αλλαγή όσον αφορά την εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας, αν και αναγνωρίζουν ότι αυτή θα πρέπει να είναι ο κανόνας στον καθορισμό των διαφόρων ευρωπαϊκών πολιτικών, επιμένουν ότι λόγω των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των κρατών μελών οι οποίες οφείλονται στις ιδιαίτερες παραδόσεις και στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, η ειδική πλειοψηφία δεν θα πρέπει να επεκταθεί αυτομάτως σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και εργασιακών σχέσεων στην περίπτωση που στα κράτη μέλη ισχύουν διαφορετικά συστήματα. Επισήμαναν ότι αυτό που λειτουργεί καλά σε μια χώρα μπορεί

να μην είναι κατάλληλο για μια άλλη. Κατά συνέπεια, επιβεβαίωσαν εκ νέου τις ρυθμίσεις που αποφασίστηκαν στη Νίκαια στον τομέα αυτό. Παράλληλα, ζήτησαν να εξουσιοδοτηθεί το Συμβούλιο να εξετάσει το πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα της διασυνοριακής κινητικότητας στον κοινωνικό τομέα.

- αντίθετα, για τα περισσότερα μέλη της Ομάδας, θα πρέπει ήδη από τώρα να εξεταστεί το ενδεχόμενο βελτιώσεων σε σχέση με τις ισχύουσες διατάξεις. Τόνισαν ιδίως ότι η διεύρυνση της Ένωσης καθιστά τις βελτιώσεις αυτές απαραίτητες : το status quo θα οδηγήσει στην πράξη στην αδυναμία της Ένωσης να θεσπίσει οποιαδήποτε διάταξη στους τομείς όπου απαιτείται ομοφωνία. Ορισμένοι επιθυμούν την πλήρη γενίκευση της ειδικής πλειοψηφίας, η οποία δεν θα καλύπτει μόνο το άρθρο 137 παράγραφος 1 αλλά και τα άρθρα 13, 16, 42, 95 παράγραφος 2, και 175 της Συνθήκης. Άλλοι πάλι προτιμούν μια περιορισμένη επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας. Ως προς αυτήν, οι τομείς για τους οποίους κυρίως τονίστηκε ότι θα πρέπει να παραμείνουν στην ομοφωνία είναι αυτοί που αφορούν τα καθεστάτα κοινωνικής ασφάλισης και τις συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών. Τέλος, ορισμένοι επανέλαβαν την επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται στο παραπάνω σημείο III, σύμφωνα με την οποία, εάν προσδιοριστούν καλύτερα οι αρμοδιότητες, η αποδοχή της ειδικής πλειοψηφίας θα καταστεί ευκολότερη.
- Ορισμένοι πρότειναν «ενισχυμένη πλειοψηφία» 75% ως ενδεχόμενη συμβιβαστική λύση.

60. Με βάση τις συζητήσεις που έγιναν στην Ομάδα, καθίσταται σαφές ότι η γενίκευση της ειδικής πλειοψηφίας είναι μάλλον δύσκολο να επιτευχθεί. Αντίθετα, θα μπορούσε να υπάρξει κάποια πρόοδος σε τομείς όπως η εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας στα θέματα των σημείων δ), στ) και ζ) του σημερινού άρθρου 137 παράγραφος 1. Δεδομένου ότι, για λόγους σαφήνειας και απλούστευσης, μια τέτοια προοπτική ήδη προβλέπεται από τη Συνθήκη της Νίκαιας, θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στο μελλοντικό Σύνταγμα. Είναι πράγματι δύσκολο

να καθορίζεται με απλή ανάγνωση του κειμένου του Συντάγματος εάν το άλφα ή το βήτα θέμα εμπίπτει στη μία ή την άλλη διαδικασία έγκρισης (ειδική πλειοψηφία ή ομοφωνία). Αλλά αυτή θα είναι η κατάσταση εάν το άρθρο 137 παράγραφος 2, όπως προέκυψε στη Νίκαια, μεταφερθεί ως έχει στη Συνταγματική Συνθήκη.

61. Τα περισσότερα μέλη της Ομάδας θεωρούν ότι σημείο εκκίνησης για την πιθανή επίτευξη συναίνεσης θα μπορούσε να είναι ότι η μετάβαση στη διαδικασία του άρθρου 251 (ειδική πλειοψηφία και συναπόφαση) για το άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο δ) όπως προβλέπεται στη Συνθήκη της Νίκαιας, θα πρέπει να προβλεφθεί στο μελλοντικό Σύνταγμα. Έτσι, το άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο γ) θα εξακολουθήσει να εμπίπτει στην ομοφωνία. Η «μεταβατική» διάταξη του άρθρου 137 παράγραφος 2 θα διαγραφεί.
62. Η Ομάδα συμφώνησε ότι, προκειμένου να διευκολυνθεί η γενίκευση της ειδικής πλειοψηφίας, θα μπορούσε να διευκρινιστεί καλύτερα το πεδίο ανάπτυξης ευρωπαϊκών δράσεων. Για τον σκοπό αυτό, το πεδίο εφαρμογής και η διατύπωση του άρθρου 137 θα μπορούσαν να αναπροσαρμοστούν και να εκσυγχρονιστούν, ιδίως όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στον κανόνα της ομοφωνίας, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ειδικότερες ανησυχίες εκείνων που επιχειρηματολογούν υπέρ της συνέχισης της ομοφωνίας. Το εγχείρημα αυτό θα πρέπει να πραγματοποιηθεί όταν η Συνέλευση αρχίσει να εξετάσει το Μέρος II του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης. Ωστόσο, ορισμένα μέλη έχουν ήδη προτείνει μια νέα διατύπωση του άρθρου 137 παράγραφος 1 σημείο γ) ως εξής «κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων, εκτός από τη χρηματοδοτική τους οργάνωση». Υποστηρίζουν ότι με τη νέα αυτή διατύπωση θα μπορούν να εφαρμοστούν η ειδική πλειοψηφία και η συναπόφαση. Στο σημείο αυτό, ένα μέλος επέστησε ειδικότερα την προσοχή στα προβλήματα που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα κράτη μέλη που χρηματοδοτούν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης κυρίως μέσω της φορολογίας και ζήτησε να προβλεφθεί η δυνατότητα παρεκκλίσεων για τα εν λόγω κράτη μέλη.

Τα περισσότερα μέλη της Ομάδας συμφώνησαν ότι η διατύπωση του άρθρου 137 παράγραφος 1 σημείο στ) είναι ασαφής και ότι θα πρέπει να διερευνηθεί η αναγκαιότητα διατήρησής του στο Σύνταγμα.

Σχετικά με το άρθρο 137 παράγραφος 1 σημείο ζ), ορισμένα μέλη επέμειναν να διατηρηθεί η ομοφωνία. Σημειωτέον ότι το θέμα αυτό, δηλαδή οι συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της Κοινότητας, συνδέεται άμεσα με το άρθρο 63 παράγραφος 4 της ΣΕΚ, πράγμα το οποίο δημιουργεί προβλήματα τη στιγμή αυτή δεδομένου ότι και οι δύο διατάξεις αφορούν ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπίζονται από

κοινού ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Δανία εξαιρούνται από την εφαρμογή του άρθρου 63 παράγραφος 4. Η Ομάδα συνιστά επομένως να διευκρινιστεί η σχέση μεταξύ των εν λόγω δύο νομικών βάσεων και οι συνθήκες απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών να υπαχθούν στο άρθρο 63 παράγραφος 4. Η Ομάδα υπενθυμίζει τη σύσταση της Ομάδας εργασίας XI να εφαρμοστεί η ειδική πλειοψηφία και η συναπόφαση για τις νομοθετικές πράξεις της Ένωσης σε τομείς που καλύπτονται από το άρθρο 63.

63. Η πλειοψηφία των μελών της Ομάδας ζήτησε να εφαρμοστούν η συναπόφαση και η ειδική πλειοψηφία και στα άρθρα 13 και 42 της ΣΕΚ.

VII. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων όπως θα μπορούσε να προβλεφθεί στον Τίτλο VI του προσχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης που αφορά τον δημοκρατικό βίο της Ένωσης

64. Οι σημερινές Συνθήκες προβλέπουν έναν ειδικό ρόλο για τους κοινωνικούς εταίρους στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Το άρθρο 138 αποτελεί μια γενική διάταξη για αυτού του είδους τις διαβουλεύσεις και υποχρεώνει την Επιτροπή να διαβουλευεται με τους εκπροσώπους των εργοδοτών και των εργαζομένων προτού υποβάλει προτάσεις στον κοινωνικό τομέα. Το άρθρο 137 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να αναθέτουν την εφαρμογή ορισμένων οδηγιών στους κοινωνικούς εταίρους. Το άρθρο 139 παρέχει τη δυνατότητα σύναψης συμβατικών σχέσεων, καθώς και συμφωνιών, μεταξύ της Κοινότητας και των κοινωνικών εταίρων. Κάθε συμφωνία-πλαίσιο μεταξύ των εργαζομένων και των ομοσπονδιών των εργοδοτών που συνάπτεται βάσει του άρθρου 139 μπορεί να οδηγήσει, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής, στη θέσπιση από το Συμβούλιο οδηγιών που αποτελούν ακριβές αντίγραφο της συναφθείσας συμφωνίας. Πέντε συμφωνίες, εκ των οποίων δύο τομεακές, αποτέλεσαν αντικείμενο αυτής της διαδικασίας, συγκεκριμένα :

- η συμφωνία για τη γονική άδεια,
- η συμφωνία για την εργασία μερικής απασχόλησης,
- η συμφωνία για τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου,
- η συμφωνία για την οργάνωση του χρόνου εργασίας των διακινούμενων εργαζομένων στην πολιτική αεροπορία,
- η συμφωνία για την οργάνωση του χρόνου εργασίας των εργαζομένων στη θάλασσα.

- Μια έκτη συμφωνία, για την τηλεργασία, πρόκειται σύντομα να γίνει οδηγία μέσω αυτής της διαδικασίας.

65. Επί πλέον, αναγνωρίστηκε ο σημαντικός ρόλος των εργαζομένων και των ομοσπονδιών των εργοδοτών στη «διαδικασία της Λισσαβόνας». Έχει λάβει τη μορφή τακτικών «κοινωνικών συνόδων κορυφής» επ' ευκαιρία των εαρινών Ευρωπαϊκών Συμβουλίων, κατά τις οποίες παρέχεται στους κοινωνικούς εταίρους η ευκαιρία να διατυπώνουν τις απόψεις τους σχετικά με τα θέματα που εξετάζονται στο Συμβούλιο.
66. Η Ομάδα χαιρέτισε ομόφωνα τον ρόλο των εργαζομένων και των ομοσπονδιών των εργοδοτών και τη σημασία του κοινωνικού διαλόγου στην Ευρώπη. Γενικώς είναι της γνώμης ότι ο ρόλος των εργαζομένων και των ομοσπονδιών των εργοδοτών, που ήδη προβλέπεται στις Συνθήκες, πρέπει να τύχει αναγνώρισης και διευκόλυνσης και, στο μέτρο του δυνατού, ενίσχυσης με σημαντικό μέλημα την οριζόντια επικουρικότητα. Φάνηκε να υπάρχει συναίνεση για τον προσδιορισμό του ρόλου αυτού στον Τίτλο VI του Συντάγματος και επισημάνθηκε ότι ο ρόλος αυτός πρέπει να είναι χωριστός από τον ρόλο της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, ο οποίος επίσης θα πρέπει να αναγνωριστεί.
67. Το ζήτημα του να επανεξεταστεί ή/και να προσδιοριστεί σαφέστερα τι είναι οι κοινωνικοί εταίροι τέθηκε κατ' επανάληψη, αλλά η Ομάδα, σεβόμενη την αυτονομία τους, δεν υιοθέτησε την προσέγγιση αυτή, αν και σημείωσε ότι οι οργανώσεις συνταξιούχων δεν αποτελούν συνιστώσα του κοινωνικού διαλόγου. Ορισμένα μέλη πρότειναν να ανοίξει η Διαδικασία του Val Duchesse σε άλλες αντιπροσωπευτικές οργανώσεις. Αν και υπογράμμισαν τον ιδιαίτερο ρόλο της εργοδοσίας και των συνδικαλιστικών οργανώσεων στη διαπραγμάτευση πανευρωπαϊκών συμφωνιών, ορισμένα μέλη συνέστησαν να υπάρξει ελαστικότητα στον ορισμό των «κοινωνικών εταίρων» ώστε να συμπεριληφθεί μια ευρύτερη ομάδα άμεσα ενδιαφερομένων σε όλες τις άλλες κοινωνικές και οικονομικές διαβουλεύσεις όπου δεν τίθεται θέμα διαπραγμάτευσης συμφωνιών.
68. Τονίστηκε κατ' επανάληψη ότι η γνώμη των κοινωνικών εταίρων πρέπει να ζητείται σε όλους τους τομείς που τους αφορούν και σημαντικός αριθμός μελών της Ομάδας διατύπωσε προτάσεις για την ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών εταίρων και του κοινωνικού διαλόγου, ιδίως στα πλαίσια των μακροοικονομικών διαβουλεύσεων και της θέσπισης νομοθετικών μέτρων, και για τη διευκόλυνση των διαπραγματεύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο,

με την προώθηση μηχανισμών συνδιαλλαγής και επίλυσης διαφορών και με την εξασφάλιση της ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος των ευρωπαίων κοινωνικών εταίρων να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν εθελοντικές συλλογικές συμβάσεις υποχρεωτικής ισχύος το να δοθεί ισχύς νόμου σε όλες τις ευρωπαϊκές συλλογικές συμβάσεις. Ορισμένα μέλη ωστόσο θεωρούν ότι η αυτονομία των κοινωνικών εταίρων πρέπει να είναι σεβαστή και ότι η επιτυχία του κοινωνικού διαλόγου καθιστά συχνά περιττή την ύπαρξη νομοθεσίας. Ένα μέλος έκρινε ότι στις διαβουλεύσεις με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα για μακροοικονομικά θέματα πρέπει να συμμετέχει και μια ευρύτερη ομάδα κοινωνικών και οικονομικών ενδιαφερομένων. Για να μπορέσουν να αναπτυχθούν ελεύθερα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο κοινωνικός διάλογος και οι εργασιακές σχέσεις, πρέπει να υπάρχουν διατάξεις που να εξασφαλίζουν την αναγνώριση των διεθνικών συνδικαλιστικών δικαιωμάτων. Η κατάργηση των διατάξεων της Συνθήκης που περιορίζουν την εμβέλεια των διαπραγματεύσεων προτάθηκε σε διάφορες περιστάσεις ως λογική συνέπεια της αναγνώρισης της αυτονομίας και της ελευθερίας δράσης των εργοδοτών και των εργαζομένων. Αρκετά μέλη διατύπωσαν επίσης την άποψη ότι θα πρέπει να προβλεφθεί η από κοινού έγκριση από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.

69. Η Ομάδα εξέφρασε επίσης την ικανοποίησή της για την αυξανόμενη βαρύτητα του κοινωνικού διαλόγου και υπογράμμισε τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η διοργάνωση τριμερών κοινωνικών συνόδων κορυφής πριν από τα εαρινά Ευρωπαϊκά Συμβούλια. Ορισμένα μέλη τάχθηκαν υπέρ της επισημοποίησης ή/και θεσμοθέτησης αυτής της διαδικασίας με την εγγραφή της στη Συνταγματική Συνθήκη, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων πτυχών που θα αφορούν τη σύνθεσή της και το αντικείμενό της. Άλλα μέλη έκριναν ότι οι ισχύοντες μηχανισμοί παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία. Τέλος, διατυπώθηκαν αρκετές παρατηρήσεις σχετικά με την αναγνώριση του αυξανόμενου ρόλου της κοινωνίας των πολιτών και την αναγνώριση ενός ευρωπαϊκού καθεστώτος για τις ενώσεις και άλλες μορφές οργάνωσης όπως οι ανεξάρτητοι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί. Ορισμένα μέλη υπογράμμισαν τη σημασία που ενδέχεται να αποκτήσουν στο μέλλον διάφοροι τομείς της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτικών όπως οι συνταξιούχοι και άλλοι. Έγινε αναφορά επίσης στον ρόλο της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, ενώ ένα μέλος διερωτήθηκε ποια είναι εν προκειμένω η προστιθέμενη αξία της.

Συμπερασματικά, υπήρξε συναίνεση στην Ομάδα ότι πρέπει :

- να αναγνωριστεί ρητά ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στον Τίτλο VI του σχεδίου Συνθήκης,
- να καθιερωθεί η διαβούλευση μαζί τους σε όλους τους τομείς που τους αφορούν,
- να αναγνωριστεί, να διευκολυνθεί και να ενισχυθεί στη Συνθήκη η διαδικασία διαπραγμάτευσης κοινωνικών συμφωνιών μεταξύ εργοδοτών-εργαζομένων,
- να διατηρηθεί η διαδικασία σχετικά με τις συλλογικές συμβάσεις με τη μορφή που προβλέπεται στο άρθρο 139 της ΣΕΚ,
- να αναγνωριστεί στη Συνθήκη, διαφοροποιώντας τον από τον ρόλο των εργοδοτών και των εργαζομένων στον τομέα των συλλογικών συμβάσεων, ένας κάποιος συμβουλευτικός ρόλος για τους άμεσα ενδιαφερόμενους και την κοινωνία των πολιτών, ιδίως κατόπιν της όλο και πιο δραστήριας συμμετοχής των ΜΚΟ στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και στους περισσότερους τομείς κοινωνικής πολιτικής.

* *

*

Η Ομάδα προσπάθησε να διεξαγάγει τις συζητήσεις της με αδέσμευτο πνεύμα, αναγνωρίζοντας τη συμβολή όλων των πολιτικών παρατάξεων στην ανάπτυξη του σύγχρονου κράτους προνοίας ως ένα από τα σπουδαιότερα επιτεύγματα της κοινωνικής εξέλιξης στην Ευρώπη. Γενικότερα, η Ομάδα απορρίπτει την οποιαδήποτε τεχνητή αντιπαράθεση οικονομικών και κοινωνικών στόχων στις ευρωπαϊκές πολιτικές ή οποιαδήποτε αυθαίρετη ιεράρχησή τους. Για τα μέλη της Ομάδας τίποτε δεν δικαιολογεί την αντιπαράθεση ατόμου και κοινωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιθέτως, οι ευρωπαϊκή πολιτική στον οικονομικό και στον κοινωνικό τομέα αποσκοπεί στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την πληρέστερη ανάπτυξη του ατόμου στην κοινωνία κατά τρόπο που, τελικά, η ελεύθερη ανάπτυξη του ενός να καθίσταται προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων.